

NOTAT

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri

Landbrug og Grøn Omstilling
J.nr. 2021-106
Den 14. april 2021

Bilag 26 – opsamling på teknisk spor 7 – økonomi

Baggrund

Der er i perioden 5.-8. marts 2021 afholdt fire tekniske møder om landbrugets økonomi. De fire møder omhandlede de tematikker, som fremgår af tabel 1, og hvortil der er udleveret en række bilag. Til alle møder er oplægsholdernes slideshows delt med mødedeltagere. Slideshows samt bilag kan desuden tilgås [her](#). Deltagerkredsen på møderne var fødevareministeren, miljøministeren, landbrugs- og fødevarerordførere samt andre relevante ordførere fra de politiske partier.

Tabel 1

Mødeoversigt for teknisk spor 7 – økonomi			
Møde nr. og tema	Tidspunkt	Oplægsholdere	Udsendt baggrundsmateriale
1) Status for landbrugets økonomi	Fredag d. 5. marts	Københavns Universitet SEGES	Bilag 16. Faktaark - Økonomiske nøgletal
2) Erhvervs- og samfundsøkonomiske konsekvenser	Fredag d. 5. marts	Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri Aarhus Universitet Københavns Universitet	Ingen.
3) Landbrugets strukturudvikling	Mandag d. 8. marts	Danske Bank Vækstfonden	Bilag 17. Faktaark - Generationsforhold Bilag 18. Faktaark - Ejperformer
4) Global klimaindsats	Mandag d. 8. marts	Københavns Universitet/De Økonomiske Råd Landbrug & Fødevarer SEGES Fødevarerforbundet NNF	Bilag 19. Faktaark - Klimaeffektivitet og lækage

I de følgende afsnit opsummeres kortfattet det centrale indhold, der er præsenteret eller efterspurgt i forbindelse med de tekniske møder, eller som er efterspurgt af ordførerne.

1) Status for landbrugets økonomi

På første møde den 5. marts 2021 blev den generelle og nuværende økonomiske situation i landbruget gennemgået. Det kan konkluderes, at landbruget er udsat for økonomiske udsving, og at der er stor forskel på indtjeningen for de landbrugere, der klarer sig bedst, og de landbrugere, der har de dårligste økonomiske resultater. Det gælder både for landbruget som helhed og inden for de enkelt driftsgrene. Der kan desuden være store forskelle i indtjeningen mellem de enkelte driftsgrene i de enkelte år.

At der er (en vis) forskel i indtjening mellem virksomheder i et erhverv er dog gældende for mange brancher.

Der er færre bedrifter i økonomiske vanskeligheder i dag end for et par år siden. Dette kan skyldes en kombination af, at landbruget de seneste år har haft pæn indtjening og dermed mulighed for at afdrage

på gælden, samtidigt med at flere bedrifter med lav indtjening og/eller høj gæld er blevet ejerskiftet. Det samlede billede er derfor, at en mindre andel af bedrifterne er i økonomiske vanskeligheder.

Landbruget har således i dag et bedre udgangspunkt for en grøn omstilling og investeringer, der bidrager til øget produktivitet – også således at påvirkningen af miljø og klima per produceret enhed kan mindskes. Der er behov for investeringer i landbruget, da der i en årrække har været en nedslidning af kapitalapparatet (staldanlæg mv.). Emnet blev også behandlet på møde nr. 3, hvor Vækstfonden og Danske Bank gav oplæg om finansiering og det tiltagende generationsskiftebehov.

Samtidig skal man være opmærksom på, at dels en reduktion i den direkte støtte og dels øgede grønne krav vil medføre, at en række bedrifter kan komme i økonomiske vanskeligheder. Det vil som udgangspunkt særligt være gældende for bedrifter som allerede har en sårbar økonomi, men alle bedrifter vil på kort sigt blive påvirket i nogen grad.

2) Erhvervs- og samfundsøkonomiske konsekvenser

På andet møde den 5. marts 2021 blev der givet en gennemgang af, hvordan der kan ses på de overordnede samfunds- og erhvervsøkonomiske konsekvenser ved forhøjede grønne målsætninger i forhold til klimaet og vandmiljøet. Det blev indledningsvist opsummeret, jf. teknisk spor 2 om næringsstof- og klimaregulering, at der er forskellige udgangspunkter for målsætningerne i forhold til landbrugets påvirkning af hhv. klimaet og vandmiljøet.

Der blev bl.a. sat fokus på, at det ikke er det konkrete virkemiddel i sig selv, som alene er bestemmende for den økonomiske konsekvensvurdering. Det er nemlig af stor betydning, om virkemidlet f.eks. indgår i en tilskudsordning, i regulering (med eller uden mulighed for kompensation), eller i et tiltag, der skal understøtte en forbrugerdrevet omstilling. Valget af ordning har ligeledes betydning for hvilken sikkerhed, der er for, at effekten opnås.

Miljøstyrelsen har igangsat et projekt hos Aarhus Universitet og Københavns Universitet om at estimere omkostningerne ved den mest omkostningseffektive sammensætning af virkemidler, der opfylder indsatsbehovet for kvælstof i kystvandområde. Modellerne inddrager også sideeffekter for CO₂ og fosfor. Der anvendes flere modeller, der adskiller sig ved at regne på forskellig geografisk skala. Ved brug af effekter opgjort i virkemiddelkataloger beregner de mest detaljerede modeller omkostningerne ved placering af virkemidler på den enkelte mark og på bedriftsniveau, mens den såkaldte SMART-model regner på omkostninger for de enkelte oplande. Når der er opgjort et indsatsbehov til de enkelte kystvandområde, anvendes modellerne til at opgøre de velfærdsøkonomiske omkostninger ved opnåelse af god økologisk tilstand under forudsætning af en omkostningseffektiv placering.

Når et virkemiddel skal indplaceres i f.eks. en tilskuds- eller reguleringsordning, er der dog ikke kun behov for et forskningsmæssigt vidensgrundlag om dets effekt og anvendelse. Der skal også samtidigt foreligge et tilstrækkeligt grundlag for, at den enkelte bedrift kan anvende virkemidlet korrekt, og at anvendelsen kan administreres og kontrolleres, samt indmeldes i relevante it-systemer. Der er således en række andre faktorer, som har betydning for, i hvor stort omfang det er muligt for myndigheder og erhverv at placere virkemidlet effektivt. Dette er samtidigt bestemmende for i hvilken udstrækning de effekter og omkostninger, som er vurderet af forskerne, kan opnås i praksis.

Forskellige tiltag kan desuden have forskellige betydninger for landbrugets driftsgrene. Derfor er det væsentligt at forholde sig til de erhvervsøkonomiske konsekvenser, ikke kun for det samlede erhverv, men også for de enkelte driftsgrene. Ændringer i balancen mellem driftsgrene kan i sidste ende få betydning for, hvad landbrugsjorden i Danmark anvendes til, samt for beskæftigelsen og produktionen i de enkelte driftsgrene. Ændringer i, hvad landbruget producerer, kan i sig selv få klima- og miljømæssige konsekvenser.

3) Landbrugets strukturudvikling

På tredje møde den 8. marts 2021 blev landbrugets struktur m.h.t. finansiering og ejerskabsforhold gennemgået som udgangspunkt for gennemgang af de strukturelle udfordringer, som landbruget står overfor. Antallet af landbrugsbedrifter er gennem årtier faldet, idet bedrifterne samtidigt er blevet større. Denne udvikling forventes at fortsætte. Samtidig er den gennemsnitlige alder på landbrugere

steget fra 50 år i midten af 1990'erne til godt 55 år i dag, jf. faktaarket *Bilag 17 – Generationsforhold*. Derudover ligger investeringer i landbrugsbygninger og inventar generelt lavere end afskrivningerne. Der sker således en generel nedslidning af kapitalapparatet. Bedrifternes indtjening svinger betydeligt over årene, men den gennemsnitlige indtjening efter ejer aflønning er på ca. 100.000 kr. årligt. Forrentningen af landbrugsjord er svagt stigende og har i de senere år oversteget niveauet for enfamiliehuse.

Samlet set betyder situationen, at landbrugets indtjening er sårbar, og at der er behov for betydelige investeringer for at kunne levere på den grønne omstilling, herunder investering i ny teknologi. Dette kræver både risikovillig kapital fra investorer og god ledelseskraft. Generationsskifte på kapitaltunge landbrug kræver nye ejerformer.

Vækstfonden indgår i dag i finansieringen af landbruget for så vidt angår den risikable del, som ikke dækkes af realkreditlån. På trods af den høje gennemsnitsalder blandt landbrugere går det langsomt med generationsskifter, og Vækstfonden har siden 2014 kun ydet ca. 100 etableringslån til nye landbrugere. Det er anslået, at der i de næste fem år vil skulle gennemføres 3.000 ejer- eller generationsskifter. Vækstfonden vurderer, at den indgår i hovedparten af alle generationsskifter. På den baggrund er den nuværende kadence utilstrækkelig i forhold til at kunne imødekomme behovet for ejer- og generationsskifte. Der er derfor brug for nye finansieringsløsninger, der indebærer en institutionalisering af nye ejerskabsformer og kapitalstrukturer i landbruget, hvis ambitiøse og innovative unge landbrugere med nye grønne forretningsmodeller skal kunne overtage de voksende bedrifter.

4) Global klimaindsats

På fjerde møde den 8. marts 2021 blev klimalækageraten forklaret, og Danmarks bidrag til de globale udledninger og spørgsmål om arbejdspladser gennemgået.

Lækage af CO₂e er et begreb for den mulige, øgede udledning af drivhusgasser i andre lande, som kan blive forårsaget af danske tiltag for at reducere udledningen af drivhusgasser fra Danmark. Lækageraten udtrykker hvor stor en procentandel af en dansk reduktion af udledningen, der kan forventes at genopstå som udenlandske udledning af drivhusgasser. Lækagerater under 100 betyder, at danske tiltag fører til nettoreduktioner i de globale udledninger. Lækageraten afhænger især af to forhold: klimapolitik i indland vs. udland og klimaeffektiviteten af landbrug i konkurrerende lande. Jo strengere klimapolitik, der føres globalt, desto lavere lækagerate. Og jo højere klimaeffektivitet, der er i de lande produktionen rykker til, desto lavere lækagerate.

I De Økonomiske Råds Sekretariats rapport fra 2019 lå lækageraten for landbruget på 75 pct. (27 pct. hvis de fleste lande tiltrådte Parisaftalen). I den aktuelle og netop udgivne rapport fra De Økonomiske Råds Formandskab (DØR) estimeres nu en opdateret lækagerate på 25-45 pct., hvilket således er lavere end i rapporten fra 2019. Det vil sige, at en reduktion foretaget af dansk landbrug vil føre til en nettoreduktion i de globale udledninger, som er betydelig og større end førhen antaget. Opdateringen bygger på forbedring af modelapparatet, og en opdatering af den relative drivhusgasintensitet i landbruget defineret som drivhusgasudledninger i forhold til værdiskabelsen (bruttoværditilvækst).

Spændet dækker over forskellige antagelser i forhold til den relative drivhusgasintensitet. Når der anvendes samme drivhusgasintensitet som i den tidligere rapport, er lækageraten på 45 pct. Efter opdatering af den relative drivhusgasintensitet, hvor det estimeres, at drivhusgasintensiteten i dansk landbrug er højere end i udlandet, falder lækageraten til 25 pct. Usikkerheden i modellen stammer fra den store afhængighed af udenlandsk klimaeffektivitet i forhold til dansk klimaeffektivitet. I forhold til klimapolitik i udlandet antages det i den nye rapport, at kun EU fører klimapolitik og har bindende begrænsninger. Der tages dermed ikke forbehold for, at andre lande vil overholde Parisaftalen.

Da lækageraten ikke vil være konstant, er lækagekorrektion, f.eks. ved at indføre differentierede afgifter, som afhænger af lækagen fra forskellige brancher, vanskelig i praksis. I stedet kan brancher, der rammes, afhjælpes ved gradvis indfasning af drivhusgasafgiften eller produktionsuafhængig erstatning.

Landbrug & Fødevarer og SEGES fremhæver, at eksport af danske miljø- og klimateknologier globalt set kan gøre en stor forskel. Ligeledes fremhæves det, at det kan bidrage globalt, hvis der udarbejdes politik på baggrund af livscyklusanalyser af importerede produkter. I en dansk kontekst kunne det betyde, at der f.eks. kun importeres afskovningsfri soja, eller at der findes alternative indenlandske produkter.

Fødevarerforbundet NNF fremhæver, at der i dag er langt flere danske arbejdspladser forbundet med forædling af animalske fødevarer end det er tilfældet for plantebaserede fødevarer. Det kan være udtryk for, at produktionen af plantebaserede fødevarer stadig er i sin spæde fase, men at den har stort potentiale. Såfremt der på kort sigt iværksættes tiltag, der reducerer den animalske produktion i Danmark, har det ikke alene betydning for husdyrbrugene, men kan også føre til, at f.eks. slagteriarbejderes job bliver flyttet til udlandet.

5) Spørgsmål og svar

Ordførerne har på mødet stillet en række spørgsmål direkte til oplægsholderne, som er besvaret mundtligt på møderne. Som bilag til forløbet vil der blive udarbejdet en notits om SEGES' opdaterede, såkaldte heatmap, jf. oplægget ved møde nr. 1 om status for landbrugets økonomi. SEGES' heatmap kan anvendes til at vise betydningen af en reduktion i den direkte støtte for andelen af udsatte bedrifter fordelt på driftsgrene samt på region. Denne uddybende beskrivelse har bl.a. været efterspurgt af Venstre.

Der er ikke efterfølgende fremkommet yderligere skriftlige spørgsmål til forløbet.